

Skandalesag om folkedrab

**Dommer sender advarsel til anklagemyndigheden
Folketing og anklagemyndighed afklædt**

Af: [Karsten Riise](#)

Folkemord foregår i verden.

*Er Danmark overhovedet i stand
til at straf-forfølge de skyldige?*

Er det Danmarks opgave?

En højprofileret skandale

I den spektakulære retssag mod en herboende rwandeser for folkedrab på op mod 20-25.000 mennesker er der opstået usikkerhed om, hvorvidt Retten overhovedet har kompetence til at pådømme hovedanklagen.

Det viser sig, at selveste Lars Plum, vicesstatsadvokat hos Statsadvokaten for Internationale Straffesager (SAIS) har skrevet i juridisk faglitteratur, at der er tvivl om, hvorvidt Frederik IXs gamle særlov om folkedrab fra 1955 overhovedet gælder for folkedrab begået udenfor Danmark. Dette afslørede forsvareren Bjørn Elmquist på sidste retsmøde, mandag den 16 maj 2011. Anklageren fra SAIS kunne ikke benægte, af hans chef vicesstatsanklager Lars Plum selv har erkendt denne klamme tvivl.

Folketinget har altså opbygget en højprofileret statsadvokatur for internationale straffesager uden at forsyne statsadvokaten med et entydigt lovgrundlag. Skandaløst.

Når Danmarks politiske elite i Folketinget uvist af hvilken årsag ønsker at profilere Danmarks på internationale straffesager, og derfor opbygger en særlig anklagemyndighed SAIS med millioner i rejsebudget, så burde Retsudvalget som minimum have afklaret lovgrundlaget i stedet for at lade byret, landsret og højesteret bruge flere år på at færdiggøre lovgivernes arbejde – alt imens en mand sidder og venter i kachotten.

SAIS har kun et par sager om året, de er ualmindeligt dyre og ikke ubetinget succesrige. I 2006 fik forsvarer Bjørn Elmquist pure frikendt en anden rwandeser for alle anklager. Efter 11 måneders varetægtsfængsling og efterforskning kunne SAIS hverken bevise folkedrabsdeltagelse eller andet, og staten måtte betale manden en million-erstatning.

Alle partier i Retsudvalget bør kritiseres for denne retslige suppedas.

Anklager klædt af til skindet

Til støtte for sin anklage om folkemord og mord har anklageren intet fysisk bevis. Hele anklagen støtter sig på varierende vidneudsagn, optaget af dansk politi på rejse med tolkebistand 7.000 km væk fra retslokalet i en totalt anderledes kultur. Vidneudsagn om 20 år gamle begivenheder, som forsvareren frækt nedgraderede som "folklore".

Selv med den bedste vilje bliver det svært at få de foreliggende vidneudsagn til at bevise så meget som "simpelt" manddrab. Når et menneske er beskyttet af det danske retssystem, så er det nu engang anklagerens opgave at løfte bevisbyrden 100% - uanset, hvor svært det er at indhente 20 år gamle beviser 7000 kilometer væk i en anden kultur.

Forsvareren påpegede, at anklagemyndigheden SAIS efter 5 måneder varetægtsfængsling ikke har fremlagt status på sagen hos den internationale straffedomstol for Rwanda eller på de få stykker fysisk bevis, som måske kunne være til at få fat på.

I en sag om folkedrab på 20-25.000 mennesker er det tragisk grinagtigt, at statsanklageren SAIS nu tilføjer anklage om et tilfælde af "usømmelig omgang med lig". Det er en biting, der i forhold til hovedanklagens dimensioner svarer til en parkeringsbøde.

Retten manglende indlevelsessevne – kulturelle barrierer

Etnografer har påvist, at mange kulturer i den 3.-verden slet ikke kender de forestillinger om ugedage, klokkeslet, samtidighed, rumlighed og genstandsdetaljer, der antages som selvfølgelige i den del af verden, som Danmark tilhører.

Det at forholde sig til et kort-rids, til antallet af dage eller klokkeslet for en begivenhed er ikke noget, som er muligt i alle kulturer. Detaljer (feks. om en motorcykel var rød eller hvid) kan også tildeles vidt forskellig relevans i andre kulturer¹.

Afrikanske stammer har varierende rationalitets-begreber, som en usagkyndig dansk dommer ikke kan forventes at forstå, og variationerne fortsætter individuelt.

Det er således grund til betænkelighed, når både Retten og anklageren konstant spørger sigtede til råds om helt banale forhold i sigtedes hjemland. Herved får sigtede status af "sagkyndig" og kan manipulere med Rettens opfattelse af helheder, detaljer og motiver.

¹ Læs feks. etnografen Kirsten Hastrups bøger "Feltarbejde – oplevelse og metode i etnografien", "Kultur – det fleksible fællesskab" samt "Etnografisk Grundbog".

Hvad refererer et kaldenavn til? Og er det positivt eller negativt på lokalsproget? Sådanne ting beder anklageren sigtede forklare – omend muligvis med bagtanker. For at bruge en dansk kontekst, så er der stor forskel på, om et bandemedlem kaldes for "slagteren" eller "bangebuksen". Områdets geografi, mulige bevægelsesveje og infrastruktur er svære at formidle under sagen. Kortlægning af sigtedes stamme-forhold og mulige primær-loyaliteter behøves også.

Da gerningslandets kultur og normsystem er ukendt for dommeren, så kan en dansk dommer svært vurdere, om omstændighederne var skærpende, eller straffritagende. I mange kulturer er et individ i sine handlinger med skarpe sanktioner bundet af normer og interesser fra sin særlige del af stammen. Selve den grundlæggende vurdering af, om en sigtet overhovedet havde et kriminelt forsæt, kan i mange tilfælde blive svær.

Eksempel: Sigtede er anklaget for at have medvirket til omstændigheder, hvorpå lillebroren på 10 år til sigtedes kone bliver dræbt. Selv hvis Retten godkender anklagerens noget uklare bevisførelse for denne begivenhed, så har Retten svært ved at vide, om sigtede ved evt. at udlevere sin 10-årige svoger reddede sit eget, hustruens og 5 andre pigers liv, således at der var tale om en straffri handling under tvang eller i nødværge, eller om sigtede tværtimod udleverede sin 10-årige svoger (der var tutsi) for at skabe prestige omkring sig selv i de hutu-stammekredse, det forestod folkemordet, altså en overlagt og skærpende omstændighed. Her er indgående kendskab til folkemordet i Rwanda en afgørende viden for Retten, og anklagemyndigheden får svært ved at løfte bevisbyrden.

Forsvareren har let ved at diskreditere vidneudsagnene pga. inkonsistens. Men hvis en afrikaner er uden uddannelse, så er han ikke nødvendigvis utroværdig, bare fordi hans udsagn er unøjagtigt mht. angivelse af dato, klokkeslet og detaljer såsom farven på motorcyklen eller sigtedes benbeklædning (for nu at bruge forsvarerens punkter). For ugedag, klokkeslet, og farven på ejendele er måske slet ikke noget vidnet forstår eller tillægger vægt. Samtidig kan det sagtens være sandt, når et vidne påstår at kunne genkende sigtede i måneskin på ca. 50 meters afstand, for der kan være særlige kendetegn i sigtedes kultur, der gør den sigtede let genkendelig selv i silhouet. Når sigtede diskrediterer, at en taxachauffør beretter om at lave mad til folkedråbsmænd et sted, hvor der "ikke var restaurant eller køkken" så ved Retten ikke, om dette måske var almindeligt. Når underordnede detaljer i vidneudsagnene "stritter til alle sider" (for at bruge forsvarerens udtryk) så er det kun forventeligt, fordi flere af vidnerne formentlig er personer uden skoleuddannelse i et stammesamfund. Hvis Retten ikke aner, hvordan den skal bedømme disse udsagn og sigte det brugbare fra det uvigtige, så tvinges Retten hurtigt til frifindelse i henhold til danske retsstandarder. Et graverende problem er, at vidnernes udsagn blot læses op og at tvivl ikke kan afklares af vidnerne i Retten.

Retten skal også være bevidst om, at hvis et udsagn er fra en veluddannet afrikaner (sigtede var f.eks. skoleinspektør) så skal Retten i modsætning til u-uddannede vidner forvente samme præcision i udsagnet, som det normalt kan forventes i en dansk retssal.

Vidneudsagn fra Afrika skal altså vurderes vidt forskelligt, fordi vidnernes kulturelle og uddannelsesmæssige baggrunde individuelt betinget kan være ekstraordinært forskellige og fortolkningsmæssigt svære i forhold til Rettens normale forventninger. Imidlertid oplyses disse individuelle vidne-baggrunde ikke til Retten for hvert vidne.

Når forsvarer Bjørn Elmquist uimodsagt stiller spørgsmålstegn ved, om "fuldmåne" indtræffer samtidig i Rwanda og Danmark (det gør den), så må vi konstatere, at dansk retsvæsens evne til at indleve sig i kaotiske forhold under folkedrab i Afrika er tynd.

Den retspolitisk rigtige løsning vil være at sende sådanne sigtede til Rwanda velvidende at retssystemet i Rwanda har fejl og mangler, for man kan ikke gøre det bedre i Danmark.

Alternativt kan man fortsætte med at føre folkedrabs-sager i Danmark efter danske retsnormer, hvorved Danmark kan gå hen og blive fristed for folkemordere, fordi disse personer i deres netværk opdager, at de i praksis sjældent kan dømmes i Danmark.

Strafforfølgning i hjemlandet – ikke i Danmark

Folkemordere skal ikke lokkes til Danmark, så Danmark bør

- (1) blive bedre til at holde mistænkte ude og
- (2) sende mistænkte ud af landet til strafforfølgning

Danmark skal ikke føre dyre sager, hvor udenlandske folkemordere pgra. problemerne med bevisførelse over store fysiske og kulturelle afstande har urimeligt store chancer for frifindelse.

Sikkerheden omkring retssagen stadig ikke i orden

Siden jeg klagede til Folketingets Retsudvalg over næsten total mangel på sikkerhed i retslokalet omkring den folkedrabssigtede rwandeser, så er der nu kommet 2 bevæbnede politibetjente til at passe på den sigtede. Men når retsmødet varer i 9 timer og klokken er 22:30, så sidder selv politibetjentene med halvlukkede øjne, og deres træthed giver risiko for flugt ved toiletbesøg, eller for at sigtede skaber en uventet situation. Kulturelt betinget undervurderer man risikoen. Der er behov for yderligere sikkerheds-foranstaltninger under retssagen for at beskytte civile i lokalet og udenfor.

Hvis mistankegrundlaget er korrekt, og sigtede personligt har deltaget i og ledet drab på utallige kvinder og børn med machete, køller og spyd, så er sigtede vant til at dræbe uden at blinke med øjnene og derfor særdeles farlig.

Risikoen for at en sådan sigtet foretager desperat flugt eller gidseltagning er stor, hvis sagen får den drejning, at der bliver tale om udlevering til strafforfølgning i Rwanda.

Dommer i dilemma

SAIS - den højtprofilerede anklagemyndighed for særlige internationale straffesager - har efter 5 måneder stadig så svag substans i mistankegrundlaget, at dommeren i mandags den 16 maj 2011 stod i et svært dilemma med at opretholde varetægtsfængslingen.

Dommeren måtte signalere, at anklagemyndigheden nu må tage sig sammen. Den forrige sag, hvor en rwandeser blev pure frifundet, er ikke noget, en dansk dommer ønsker gentaget.

Da sigtede muligvis var leder af et massedrab, så var dommeren imidlertid nødt til at afveje hensynet til bevisbyrden mod den samfundsmæssige risiko ved at sætte en sådan mulig gerningsmand på fri fod.

Dette dilemma klarede dommeren på bedst mulige vist, idet hun i kendelsen skrev:

KENDELSE

"Retten må medgive forsvaret, at adskillige af vidneforklaringerne er indbyrdes divergerende. Retten finder, at der for nogle af vidneforklaringernes vedkommende kan være grund til at undersøge troværdigheden nærmere." (citat fra retsbogen)

Derefter blev varetægtsfængslingen forlænget.

Dommeren vinkede altså med en vognstang, at den højtprofilerede internationale statsanklager Birgitte Vestberg må præsentere et væsentligt styrket mistankegrundlag om 4 uger, ellers bliver Vestbergs årlige arbejdsopgave måske sat på fri fod næste gang.

Stop

Justitsministeriet kan stoppe skandalen ved at foretage en administrativ udvisning til retsforfølgning i Rwanda. Det er fastslået, at sigtede fik asyl i Danmark på falsk oplysning om identitet, og sigtede opholder sig derfor ulovligt i Danmark uden anerkendelsesværdigt krav på dansk retsbeskyttelse.

Karsten Riise
Partner & Editor